

Het Angelus

Nieuwsbrief 44

Jaargang 15 ♦ april 2023

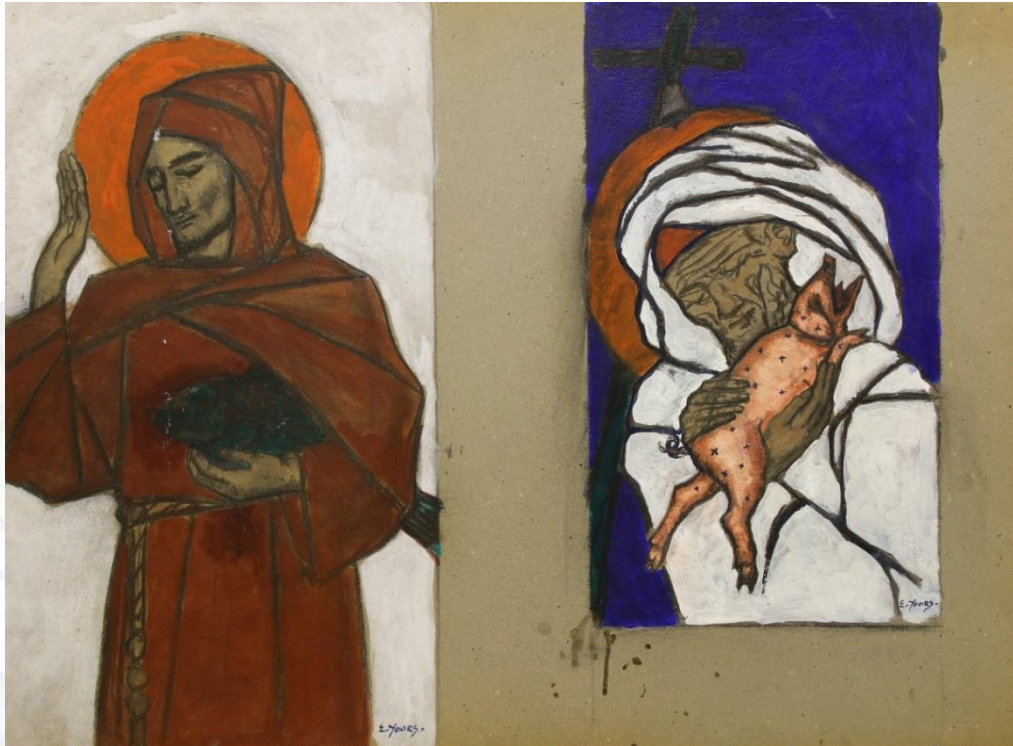
Cultureel Erfgoed
Annuntiaten Heverlee

1. CEAH: opgezet met Erfgoeddag

Van 17 tot en met 28 april 2023 is het weer Erfgoedweek met als thema 'beestig'. Het hoogtepunt is de Erfgoeddag op zondag 23 april. CEAH dook in zijn collectie en presenteert de expo 'Toen de dieren nog spraken'. Waarom spreken dieren zo tot onze verbeelding? Ze figuren in kunst, literatuur en religie. Waarvoor zijn ze een metafoor of een symbool? De fabels van de La Fontaine, de kraanvogel uit de voormalige lerarenopleiding en de voorstelling van evangelisten en heiligen met een symbool of attribuut bieden een antwoord.

Het thema biedt een verrassende insteek. Niet alleen in zijn kunstcollectie vindt CEAH voorstellingen van dieren. In zijn onderwijserfgoed komen dieren aan bod op alle onderwijsniveaus en in vele andere vakken dan alleen de les biologie.

Een vleugje nostalgie is nooit ver weg. Je herinnert je ongetwijfeld zelf nog kleuterliedjes waarin dieren figureren, de W.O. lessen over de dieren op de boerderij, beeldrijke verhalen uit het Oude Testament over de Ark van Noë.

De expo bevat stof tot reflectie. Wat leren dieren ons over goed en kwaad? Met welk dier zouden wij onszelf vergelijken en hoe zouden wij dat dan voorstellen? Met deze doe- en denkvragen sturen we tijdens de Erfgoedweek de kinderen van de basisschool op pad doorheen de expo en op de campus, met koeien op de wei, nestelende gierzwaluwen en een hond op het erf. Ze houden aan de Erfgoedweek ongetwijfeld een 'levendige' herinnering over.

De expo op zondag 23 april in de Boodschapruimte van het Heilig Hartinstituut is gratis toegankelijk van 10.00u tot 18.00u. Het aanbod voor de basisscholen is zo goed als volzet.

de voorbereiding van de expo is intussen volop bezig

2. Oorlogskinderen: studiedag en getuigenis

De vervolging van Joden is een van de zwartste bladzijden uit de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Pas de laatste decennia richtte het onderzoek rond het Joodse drama zich ook op het lot van de ondergedoken Joodse kinderen. De getuigenissen van de generatie 'geredde' Joodse kinderen zelf, intussen bejaard en uitgezworven over heel de wereld, speelden een belangrijke rol in het aan het licht brengen van deze vergeten geschiedenis.

Vanuit België werden in de periode van de Tweede Wereldoorlog in totaal 24 899 Joden gedeporteerd. Slechts vijf procent van hen zou de oorlog overleven. Onder hen waren er 4246 kinderen, dit is bijna de helft van het geschatte aantal Joodse kinderen in België bij het begin van de oorlog. De andere helft werd ondergebracht op een schuiladres en ontkwam, vaak met steun van de lokale bevolking.

In 2013 bracht CEAH met het project 'Don Bosco Groenveld' een vergeten oorlogsgeschiedenis opnieuw onder de aandacht. Wat nu een basisschool en een secundaire school is, was toen een weeshuis, het Huis van Barmhartigheid. In dit weeshuis werden tijdens de oorlog een zeventigtal jonge Joodse meisjes en jongens verborgen gehouden.

**DE REDDING VAN DE JOODSE KINDEREN
IN BEZET BELGIË**

Een studiedag voorgesteld door
Stichting Auschwitz en de vzw Auschwitz in Gedachtenis

In België werden duizenden Joodse kinderen gered van deportatie en van een zekere dood. Het Joods Verdedigingscomité, opgericht naar aanleiding van de razzia's van september 1942, speelde een centrale rol in deze reddingsactie. Dit comité, dat Joodse en niet-Joodse leden verenigde, overwon politieke en ideologische tegenstellingen en ontwikkelde een buitengewoon netwerk van clandestiene opvang voor de kinderen. Het kon een beroep doen op het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, seculiere en vooral religieuze instellingen, maar ook op particulieren die bijdroegen aan dit succes.

26 MEI 2023
van 9u tot 16u30

CEGESOMA
LUCHTVAARTSQUARE 29 - 1070 BRUSSEL

Tweetalige studiedag - Simultane vertaling in het Frans en in het Nederlands
Gratis toegang, verplichte inschrijving via: sarah.limperman@auschwitz.be

Weeshuizen en scholen fungeerden als belangrijke schuilplekken voor Joodse kinderen. Katholieke netwerken kwamen kort na het uitbreken van de eerste razzia's in Brussel en Antwerpen tot stand kwam. Zij vervulden een verbindingsrol tussen de ouders en de schuilplekken.

Ria Christens behandelt de rol van vrouwelijke religieuzen in België bij het helpen onderduiken van joodse kinderen in het recent verschenen boek *Zusters in oorlog: leven en lijden in het klooster tijdens de bezetting*.

De Auschwitz Stichting en de vzw Auschwitz in Gedachtenis organiseren op 26 mei een studiedag over dit thema. Onderzoekers en journalisten stellen hun onderzoek voor en ook

persoonlijke getuigenissen komen aan bod. De referaten worden gehouden in de twee landstalen met simultaanvertaling.

Op het programma:

Titel	Spreker
<i>Het Joods Verdedigingscomité</i>	Frédéric Crahay (Stichting Auschwitz)
<i>Een weeshuis als schuilplek: het huis van Barmhartigheid in Heverlee bij Leuven</i>	Ria Christens (archivaris CEAH)
<i>Je sauvetage des enfants juifs dans le diocèse de Liège</i>	Florence matteazzi (medewerker Cegesoma)
<i>Dubbelagenten? Medewerkers van de Jodenvereniging in het Joods Verdedigingscomité</i>	Dorien Styven (Kazerne Dossin)
<i>Les disparus de Gatti de Gamond</i>	Frédéric Dambreville (auteur)
<i>Yvonne Nevejean, plaque tournante de l'enfance cachée</i>	Romane Carmon (historicus)
<i>Andrée Geulen, résistante hors pair et hors norme</i>	Bernard Balteau (journalist)
<i>L'école, lieu de survie de l'enfance ou illusion d'un sauvetage?</i>	Barbara Dickschen (Fondation Mémoire contemporaine/ULB)

De uiteenzettingen duren telkens ongeveer twintig minuten. De toegang tot deze studiedag is gratis; inschrijven is wel verplicht. Dit kan je doen via dit [contactformulier](#). Meer info over deze studiedag vind je op de [website](#) van de Auschwitzstichting.

Veel Belgen die tijdens de Tweede wereldoorlog hulp verleenden aan Joden worden nu erkend door Yad Vashem als 'Rechtvaardige onder de Volkeren'. Yad Vashem is het Israëliësch instituut ter herdenking van de Joodse slachtoffers van de Holocaust (Wereld Holocaust Herdenkingscentrum). De titel Rechtvaardige onder de Volkeren is een eretitel die aan niet-Joden wordt gegeven die Joden hielpen onderduiken en overleven. De titel wordt ook 'Yad Vashem-onderscheiding voor hulp aan Joden' genoemd. In de online databank van Yad Vashem staan inmiddels de namen van 1033 mensen met de Belgische nationaliteit. De namen van alle Rechtvaardigen onder de Volkeren worden in Jeruzalem in een aan hen gewijd park in een muur gebeiteld. Nog jaarlijks worden nieuwe 'Rechtvaardigen' aan de eremuur toegevoegd.

Onlangs vernamen we van oud-leerlinge van het Heilig Hartinstituut Anny Sprengers het verhaal van haar moeder **Marie-Thérèse Delmez**. Zij doet het relaas:

'Mijn moeder, Marie-Thérèse Delmez, werd geboren in Dion-le-Val op 20 juli 1922 en overleed in Leuven op 29 november 2000. Zij was zelf ook oud-leerling aan de normaalschool (1941) van het instituut. Zij werkte in 1941 als jonge onderwijzeres in het kindertehuis *Les petites abeilles* in Brussel. De kleine Isi Hochberger (°27.07.1938) was er door zijn ouders, diamantairs woonachtig in Duitsland, in maart 1939 naar toe gebracht. Zij zelf waren ook het land uitgevlucht. Zijn zus Adèle was ergens in Frankrijk ondergebracht.

Marie-Thérèse nam de kleine Isi mee op weekend in Dion-le-Val. Na een paar weekends besloot zij in juli 1942, met het akkoord van haar ouders, hem definitief bij hen onder te brengen, op gevaar van hun eigen leven. Wijselijk besloten ze om Isi (Izhtak) Hochberger een minder Joods klinkende naam te geven, Yves Berger. Hij noemde mijn grootouders, zoals mijn moeder deed, vader en moeder. De burens van de familie Delmez waren op de hoogte dat Yves Joods was en hielpen dit geheim te bewaren. Hij ging naar de gemeenteschool in het dorp, waar de onderwijzer ook een weerstander was.

Eugène Sprengers, Partizaan en weerstander, afkomstig uit Leuven, had zijn schuilplaats in hetzelfde dorp en verbleef er onder de valse naam 'Raymond'. Zijn onderduikadres was op 300 m van de woning van mijn moeder. Zij hebben elkaar daar leren kennen en huwden na de oorlog.

Na moeilijke opzoekingen, die twee jaar duurden, vonden mijn ouders de ouders van Isi terug. Zijn vader was in Siberië terechtgekomen, zijn moeder in Polen. Eén van de zussen, Adèle, was opgepakt bij het oversteken van de Frans-Zwitserse grens en overleden in Auschwitz; de andere zus Gisa was in Palestina.

De hereniging was moeilijk aangezien Isi alleen Frans sprak en zijn ouders Duits en Russisch en hij bovendien 'Mami' beschouwde als zijn moeder. Hij verbleef nog een tijd in zijn pleeggezin.

Isi besloot om naar Israël te gaan en is nadien verscheidene keren op bezoek geweest in België. Mijn ouders bezochten zijn gezin in Jeruzalem in 1986. Hij ondernam stappen zodat Marie-Thérèse erkend zou worden als 'Rechtvaardige onder de volkeren' door Yad Vashem. Hij was aanwezig op de ceremonie die plaats vond in de Ambassade van Israël in Brussel op 9 juli 1987'.

Aenny Sprengers

Mijn moeder met Yves

Yves met zijn twee zussen:
Gisa links en Adèle rechts.

Yves en ik toen ik 7 weken
oud was, 27 augustus 1947

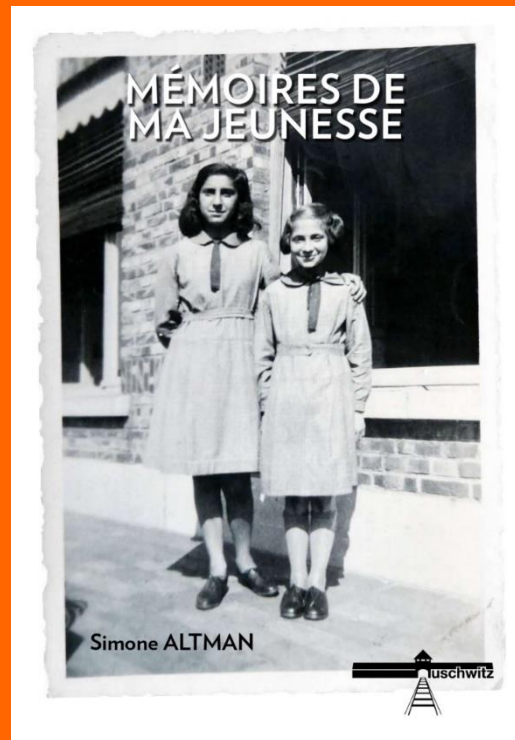

Simone Altman: ondergedoken jeugd

Simone Altman is een van de tientallen Joodse kinderen, die ondergedoken waren in het weeshuis Huis van Barmhartigheid in Heverlee, en die zo de oorlog overleefden. Simone werd in 1930 in België geboren als dochter van Pools-Russische ouders, die hun thuisland Polen waren ontvlucht omwille van de economische crisis en het racisme daar. Het kroostrijke gezin van acht kinderen was gevestigd in Brussel waar vader lederbewerker was en moeder huisvrouw.

Simone kwam in 1942 terecht in het weeshuis om te ontkomen aan de razzia's in de hoofdstad. Haar vader was op dat ogenblik al opgepakt door de Duitse bezetter. Haar moeder stuurde Simone met haar zussen Suzanne en Paula naar het Huis van Barmhartigheid. Ze verbleven hier onder de schuilnaam 'Deleeuw'. Moeder Altman bleef thuis met de kleinste zus, Elise, wachtend op de terugkeer van haar echtgenoot. Ze bezocht haar drie dochters, die verbleven in het weeshuis, maandelijks. Paula liep net voor het einde van de oorlog weg uit het weeshuis en keerde terug naar haar moeder en zusje. Vier dagen na haar terugkeer werd ze vooralsnog, samen met haar moeder en zus, opgepakt en afgevoerd naar de kampen. Drie weken later werd België bevrijd.

Simone schreef haar levensverhaal neer als verjaardagscadeau voor haar dochter. Haar dochter herwerkte het en publiceerde het in het boek *Mémoires de ma jeunesse*. 'Le plus grand malheur pour moi est d'avoir perdu mes parents, ils me manquent terriblement après la guerre. [...] J'arrive devant la Révérende Mère, elle me demande de me mettre à genoux, me trace une croix sur le front avec son pouce et dit: «Marie-Simone, Dieu vous éprouve, mais soyez forte. Je prierai avec vous. Votre maman et vos deux soeurs ont été arrêtées la nuit dernière par les Allemands. Madame G. m'a écrit une carte, la voici. Priez, priez. Demain, Marie-Simone, j'irai prier toute la journée à la chapelle pour que votre famille vous revienne, soyez forte.»'

3. Orgelconcert – Ontdek alle gedaantes van Jules Van Nuffel

1.6.2023 | 20:30
Heverlee
Heilig-Hartinstituut

3.6.2023 | 15:30
Mechelen
Sint-Romboutskathedraal

Leuvens Alumnikoór
A Chantar
Mechels Kathedraalkoór
Vokalis Mechelen

JULES VAN NUFFEL

Op donderdag 1 juni 2023 treedt het jonge Leuvens Alumnikoór van de KU Leuven onder leiding van Koen Vits op in de Boodschapkapel van Heilig Hart Heverlee.

Het wordt voor de gelegenheid versterkt door drie andere koren, A Chantar, het Onze-Lieve-Vrouwkoór en het Kathedraalkoór van de Mechelse Sint-Romboutskathedraal. De ruime gelegenheidsbezetting brengt meesterwerken van Jules Van Nuffel.

Jules Van Nuffel (1883-1953) was een Vlaamse priester, koördirigent en componist. Hij stichtte in 1916 het Sint-Romboutskoór en werd in 1918 directeur van het Lemmensinstituut. Hij doceerde aan de Leuvense universiteit en lag er mee aan de basis van de oprichting van de afdeling Musicologie. In 1926 werd de priester tot kanunnik benoemd. Van Nuffel schreef ongeveer 170 composities, vooral in het religieuze repertoire. CEAH bewaart verschillende partituren van de door hem geschreven liederen en composities.

Inkom

Waar: Boodschapkapel Heilig Hart Heverlee

Wanneer: donderdag 1 juni 2023, 20u30-22u30

Kostprijs: standaardticket is 18 euro, meer info en tickets kan je vinden via [deze link](#).

4. Influencers? Expo 'pelgrimkunst' in KMSKA

In Antwerpen loopt sedert maart tot november 2023 het stadsfestival **Barokke Influencers**. Aan barok geen gebrek in Antwerpen. Toch zet het Prentenkabinet van het KMSKA in dit kader ietwat verrassend de expo 'De pelgrim: kunst en zingeving in een onttoverde wereld (1924-1931)' op.

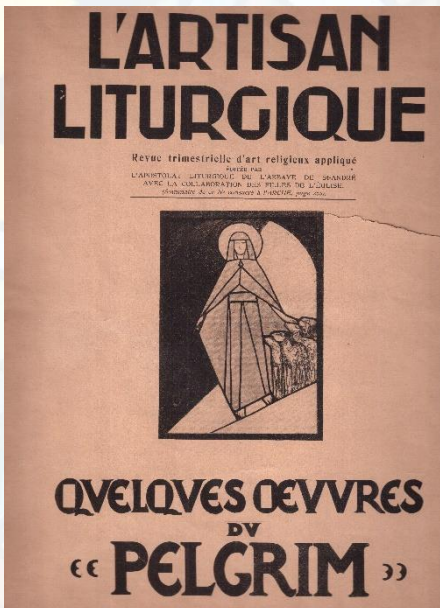
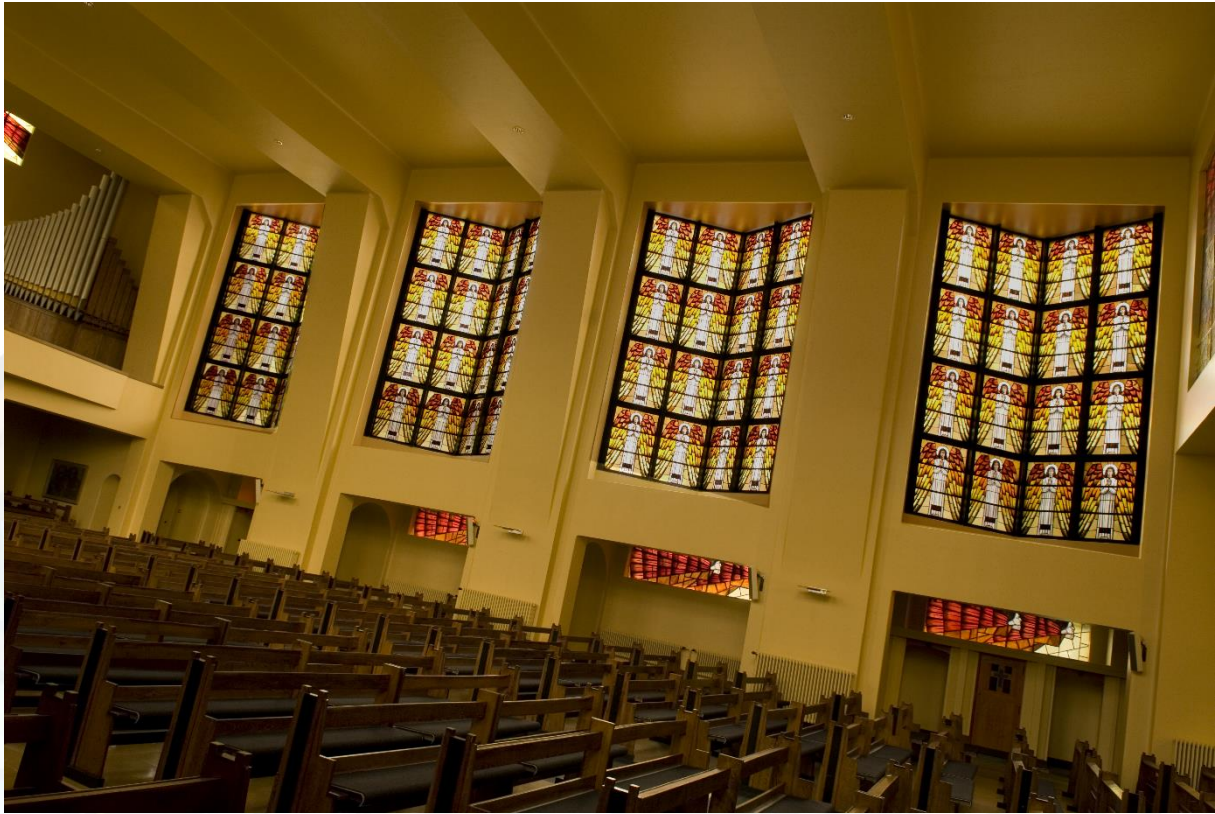
De Pelgrim is een relatief onbekend twintigste-eeuws Vlaams kunstenaarsgenootschap. Voor vele bezoekers zal het een eerste kennismaking met deze kunststroming zijn. Toch maakten niet de minsten er deel van uit. Ze werd in 1924 opgericht door schrijver en schilder Felix Timmermans, architect Flor Van Reeth en schrijver Ernest Van der Hallen. Andere kunstenaars zoals Albert Servaes sloten zich in de volgende jaren aan. Ze deelden hun drang om traditie en vernieuwing te verzoenen. Ze waren overtuigde gelovigen. Ze zochten in de verwarrende wereld van het interbellum naar een eigentijdse artistieke interpretatie van hun religieuze overtuiging. Ze wilden kunst opvatten als de moeilijke maar essentiële 'pelgrimtocht' naar het ware.

De pelgrims thematiseerden het spanningsveld tussen religieuze traditie en artistieke vernieuwing. Dat is nu precies wat deze religieuze *avant garde* stroming gemeen heeft met haar voorgangers uit de zeventiende eeuw.

CEAH bewaart een rijke collectie Pelgrimkunst. De Boodschapkapel is een toprealisatie en een kenmerkend voorbeeld van *Gesamtkunst*. Met *Gesamtkunst* bedoelt men projecten waarbij architecten, kunstschilders, beeldhouwers, vormgevers en glaskunstenaars de krachten bundelen en een soort totaalkunst verwezenlijken. Het is een modewoord uit de radicale *avant garde*, die de Pelgrimkunstenaars op hoog niveau in de praktijk omzetten.

De expo loopt van 27 mei tot en met 3 september 2023. De toegang is inbegrepen in het toegangsticket voor het Prentenkabinet van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), dat voor volwassenen 20 euro kost, voor -26-jarigen 10 euro en onder de 18 gratis is. Reserveren hoeft niet. Er wordt een catalogus van de tentoonstelling uitgegeven en *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen (OKV)* zal ook een thema-artikel aan de expo wijden.

5. 'Een heftig leven': nieuw boek van Myriam Zelderloo

Oud-leerlinge van het Heilig Hartinstituut Myriam Zelderloo (1972) heeft na haar debuutroman *Burcht van de duizend maagden* (2020) een nieuwe historische publicatie geschreven. Ditmaal gaat ze met *Een heftig leven* voor een lokale familiegeschiedenis vanuit een vrouwelijk perspectief. De auteur maakt het zichzelf hiermee niet gemakkelijk. Ze gaat op zoek naar het levensverhaal van Marie Beun (1644-1722), de vrouw achter de witte grafsteen in de Sint-Willibrorduskerk van Wulpen. Wulpen is een landinwaarts gelegen deelgemeente van Koksijde en de thuisregio van Myriam.

Hoe gewoon of ongewoon was het leven van Marie dat ze in het begin van de achttiende eeuw een grafsteen kreeg in de kerk? Hoe verliep het leven van vrouwen in de kuststreek in de tijd toen Marie leefde? De vraag rijst natuurlijk ook of het sowieso nog mogelijk is om het levensverhaal van deze vrouw te reconstrueren en haar afstammelingen in kaart te brengen. Familienamen in België gaan over van vader op zoon en stambomen worden op basis van dit principe gereconstrueerd. Aan het boek wordt dan ook een genealogisch project gekoppeld.

Het boek werd fraai uitgegeven en verlucht met lino's, litho's en kartondrukken van Lieve Denollet, studiegenote van Myriam, die ook op het internaat zat in het Heilig Hartinstituut. De illustraties verschenen eerder in het boek *Capta*, een essay over waarnemen.

6. Archieven gezocht? Online gevonden

Iedere historicus kent het gevoel van een verrassende en onvermoede ontdekking in archieven. Voortaan kan deze ontdekkingstocht van achter je computerscherm starten. Door het gebruik van *ScopeArchiv* wordt het mogelijk om de erfgoedcollecties en inventarissen online publiek te doorzoeken. Zo kunnen externen door de collectie scrollen en inventarissen van erfgoedcollecties en archieven online bekijken.

Intussen maken dertien partners gebruik van Leuvens Integraal Archiveringsstelsel (KU Leuven) om oude archiefinventarissen en nieuw verworven archieven te ontsluiten en online doorzoekbaar te maken. Het gaat om de archiefvariant van de beter gekende libris zoekomgeving voor boeken.

Elke deelnemende organisatie werkt in zijn eigen LIAS-omgeving, maar voor de gebruiker zijn de inventarissen in dezelfde omgeving terug te vinden. De invoerders delen ervaringen, praktijken en wensen in de Werkgroep LIAS Archivarissen en dragen zo bij aan de verdere ontwikkeling van deze heel specifieke digitale toepassing. De verscheidenheid aan partners, werkt daarbij verrijkend en inspirerend.

Aan de basis ligt nog altijd een consequente en gestandaardiseerde invoer van gegevens. Achter de schermen is de afgelopen jaren hard gewerkt om informatie van papieren inventarissen, Word-lijsten en Excels in te geven in het archiefbeheersysteem en nieuwe aanwinsten te beschrijven. De geleverde inspanningen leidden recent tot een zichtbaarheid voor het brede publiek van de inventarissen van de collecties van het Aartsbisschoppelijk Archief Mechelen, het archief van het Bisdome Brugge, Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee en Damiaancentrum.

Neem alvast een kijkje op de [website van LIAS](#). Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee presenteert een brede waaier aan schoolarchieven van Pepingen over Brussel tot Okselaar en van kleuter- tot hoger onderwijs. Onderzoeker, leerkracht of leerling? Je vindt er je weg naar een rijke en dynamisch ontsloten schat aan maatschappelijk relevante informatie en verhalen. Onderwijs heeft zijn wortels in de samenleving. Alle actuele thema's en uitdagingen zoals gender, inclusie en diversiteit komen in zijn archieven aan bod. Zowel achttiende eeuwse als heel actuele stortingen worden via deze weg beschreven. Daal af in de boomstructuur of zoek *full text* en vind meer dan verwacht.

BE/73090/1/2216 Bevraging drugbeleid op school, 2001 (Bestanddeel)

Hiërarchische presentatie

-- LIAS

Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee

Archief van de zusters annuntiaten van Heverlee (1887-)

6. De gemeenschappen van de congregatie (1887-)

6.9. De gemeenschappen buiten Heverlee H.-Hartinstituut

6.9.27. Halle

6.9.27.4. Secundair onderwijs, H.-Hartinstituut

6.9.27.4.5. Leerlingen

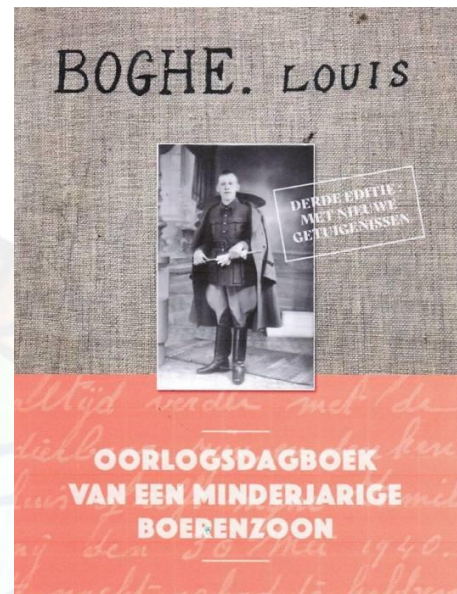
2215 Projectwerk 'Vlieg er eens uit' (1986)

2216 Bevraging drugbeleid op school (2001)

7. Krijgsgevangenschap: uitgave egodocument

Willy Boghe schreef een boek over het oorlogsverleden van zijn vader, Louis Boghe. De gemobiliseerde boerenzoon uit Bierbeek vocht tijdens de achttien-daagse veldtocht en werd op 28 mei 1940 krijgsgevangen genomen. Een kwart miljoen Belgische soldaten onderging dit lot. Ze werden overgebracht naar krijgsgevangenkampen in Duitsland. Louis kwam terecht in het krijgsgevangenkamp Stalag IX A in Ziegenhain, een stad in Midden-Duitsland. Tussen augustus 1940 en maart 1941 zou het merendeel van de Vlaamse krijgsgevangenen worden vrijgelaten en naar huis terugkeren. Op 16 februari 1941 was dit ook voor de jonge Louis Boghe het geval.

Egodocumenten, zoals dagboeken, zijn een onmisbare bron om deze beklievende periodes in de geschiedenis te reconstrueren. Niet zelden hielden soldaten een oorlogsdagboek bij. Ook Louis deed dat. Hij maakte nauwgezette optekeningen vanaf de eerste chaotische dagen van de bewegingsoorlog: 'Enkele keren werden we die nacht opgeschrikt door hevig artillerievuur. De vlammen waren goed zichtbaar. Vreselijke uren waren het. Mijn gedachten waren bij thuis. Ik vroeg me af waar die schoten insloegen. Misschien in Bierbeek of in anderen plaatsen die me dierbaar waren. Later vernam ik dat het om Leuven en omgeving ging...'

De zoon van Louis, Willy Boghe, vond het dagboek terug tussen de oude papieren van zijn vader. Het bleek een unieke lokale bron die een beeld schetste over de situatie in Bierbeek tijdens de Tweede Wereldoorlog. Willy verzamelde bijkomend materiaal, sprak met zes nieuwe getuigen en vulde het dagboek aan met annotaties in een nieuwe herwerkte en rijk geïllustreerde uitgave.

Wie meer wil weten over het wel en wee in Bierbeek, een plattelandsgemeente even buiten Leuven, tijdens de twee Wereldoorlogen moet zeker de [website](#) van de plaatselijke werkgroep *Oorlog en Vrede* raadplegen. Momenteel verdiept de werkgroep zich onder meer in de oorlogsgebeurtenissen in het Sint-Kamillusinstituut en vergeten helden van het XXe Konvooi, meer bepaald de 236 Joodse gevangenen die uit het konvooi ontsnappen, waaronder een 20-tal in Korbeek-Lo en Lovenjoel.

8. Preview: gloednieuwe publicatie in de maak

De *Angelus* lezer heeft recht op een primeur. Eind november 2023 stelt CEAH een gloednieuwe publicatie voor. Ze is een overzicht van het onderwijs dat de annuntiaten gisteren en vandaag vorm hebben gegeven. Spontaan denken we aan de grote onderwijsinstellingen zoals het Heilig Hartinstituut. Maar het katholieke onderwijs werd onder de vleugels van de annuntiaten in de voorbije decennia opgebouwd van onderuit, vanaf de kleuterschool en zelfs al van in het kinderdagverblijf.

Soms gaat dat zelfs om eenklassige scholen, graadklassen met leerlingen van meerdere studiejaar, waar een grote bagage aan didactische expertise tentoon werd gespreid.

Ons onderwijs is in verandering. Zoveel is duidelijk. Historische reflectie helpt om krachtlijnen in dat veranderingsproces te onderkennen. Het is een participatief verhaal. De vrijheid van onderwijs in België heeft tot gevolg dat de *civil society*, de lokale gemeenschap, een bepalende rol speelt in de ontwikkeling ervan. De zustercongregaties en hun scholen hebben zich, haast geruisloos, in dat proces ingeschreven. Periodes van politieke polarisatie, zoals de schoolstrijd die de Belgische onderwijsgeschiedenis twee keer tekende, zijn opmerkelijk genoeg motorische momenten.

Benieuwd naar de inhoud? Hierbij alvast een kadertekst uit het boek als preview. In de nieuwsbrief van september meer informatie over de uitgave. Daar gaan we ook in op de educatieve trajecten die we samen met vier scholen en erfgoedpartners opzetten.

'Een nieuwe schooloorlog dreigt'. Historicus en journalist Marc Reynebau kopte dit in 'De Standaard' van 6-7 april 2019. In de aanloop naar de parlementsverkiezingen schoven politieke partijen onderwijs naar voor als een belangrijk thema met een eenduidige en tegelijk eenzijdige boodschap. Uit de onderzoeken binnen het Programme For International Student Assessment (PISA) en uit de Vlaamse peilingsproeven werd het feit gelicht dat het Vlaamse onderwijs voor bepaalde competenties niet meer in de kop van het landenpeloton terug te vinden was. Voor dit kwaliteitsverlies viseerden de boodschappers het katholiek onderwijs en wezen ze met de vinger naar de katholieke koepel als een belangrijke boosdoener.

De gelijkenissen met eerdere politieke onderwijsconflicten zijn volgens Reynebau opvallend. Onderwijs is sinds het ontstaan van ons land en de grondwettelijke onderwijsvrijheid altijd al een politiek spanningsveld geweest. Het kwam zelfs twee keer in de Belgische onderwijsgeschiedenis tot een echte schooloorlog. Tijdens de Eerste Schoolstrijd (1878-1884) streden katholieken en liberalen om de organisatie van het lager onderwijs voor volksskinderen; de Tweede Schoolstrijd (1950-1958) was een strijd voor meer centen voor het secundair onderwijs.

De toon van de conflicten was daarbij altijd uiterst scherp en persoonlijk. De aanvallers van het katholiek onderwijs viseerden het onderwijs van de 'tegenpartij', en in het bijzonder de mindere kwaliteit ervan. Zijn woordvoerders waren en zijn het populaire mikpunt. In het verleden was dat voor het vrij onderwijs 'de kerk', recenter werd dat 'de koepel'. De beledigende toon die achter omschrijvingen als de 'pretpedagogiek' schuilging, riep herinneringen op aan negentiende-eeuwse spotprenten.

Net zoals toen is er bij het huidige stellingendebat meer aan de hand dan een loutere bezorgdheid om onderwijskwaliteit. Diametraal tegenover elkaar staan twee maatschappijvisies, met believers van een outputgericht en meritocratisch onderwijs versus de aanhangers van een sociaal inclusief en procesgericht onderwijs. Het debat over de eindtermen dat in de jaren 2021-2023 woedde, kaderde ook in dit spanningsveld. Het kwaliteitsverlies werd door de overheid aangegrepen om de lat hoger te leggen en de doelstellingen in detail vast te leggen. Het vrij onderwijs van zijn kant zag zich niet graag herleid tot loutere uitvoerders van dit resultaatgerichte programma.

9. Geschiedenis van verkeersopvoeding als podcast

De mentaliteit over de positie van zwakke weggebruikers in het verkeer is de laatste decennia grondig gewijzigd

Wandplaat uit reeks over verkeersopvoeding van N.V. Baert
© Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee

In de jaren 1960 gaf de Schaarbeekse firma Baert, bekend als producent en uitgever van schoolplaten in België, een reeks uit over verkeersopvoeding.

Zij speelde in op een nieuw en belangrijk thema. Het verkeer werd drukker. De veiligheid van kinderen te voet of met de fiets van en naar school was niet langer verzekerd. De school zou kinderen van jongsaf vertrouwd maken met de verkeersregels en mogelijke verkeerssituaties. Firma Baert speelde er meteen verdienstelijk op in.

De mentaliteiten wijzigden en de verkeersopvoeding op school evolueerde mee. Door het drukke verkeer konden kinderen onvoldoende veilig de verkeerssituaties inoefenen. Daarom kwamen er de verkeersparken. Zwakke weggebruikers werden er nu vooral op geattendeerd dat ze zichtbaar moeten zijn met fluo-hesjes en verlichte fiets. Koning auto werd van zijn troon verdreven. Schoolstraten werden verkeerssluw gemaakt.

Schoolerfgoed geeft je zo een rechtstreekse inblik in onze wijzigende visie op het verkeer, de evolutie van verkeersopvoeding en de wijzigende positie van weggebruikers daarin.

De studenten Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven doken in dit relatief recente maatschappelijke fenomeen. Ze koppelden getuigenissen, eigen herinneringen en bronnen en ontwikkelden er een leuke lange podcast rond.

Je kan de podcast beluisteren op Platform L. Platform L is de expertisecel rond leraarschap van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen. Hier wordt actuele kennis gedeeld over leraarschap vanuit opgebouwde expertise. Je kan er inspiratie opdoen, boeiende initiatieven bekijken en een breed aanbod van relevante bronnen consulteren. Het platform kan je bereiken via [deze link](#).

10. Rekem: erfgoed in stripvorm

Heb jij enig idee waar Rekem ligt? Het is een deelgemeente van Lanaken op de grens met Nederland in Limburg. Het is een plek met een beetje een aparte geschiedenis, die in het verhaal van Vlaanderen zeker niet aan bod kwam. Rekem, ook wel Reckheim genoemd, besloeg een klein gebied aan de linkeroever van de Maas, ongeveer 10 km ten noorden van Maastricht. Het middeleeuwse leengoed werd in 1623 een rijksgraafschap, een onafhankelijk staatje in het Duitse Roomse rijk.

Dankzij Lieven Lemmens kunnen we die bijzondere geschiedenis nu op een leuke manier leren kennen. Lieven is logistiek coördinator bij de scholengroep KatOBA in Brussel en oud-inwoner van Oud-Rekem. Hij tekende en schreef de strip *De schat van Reckheim*.

De strip is gemaakt voor kinderen en volwassenen. De hoofdpersonages zijn twee kinderen. Elias en Raantje brengen hun zomervakantie door bij hun oma en opa in Oud-Rekem. Toevallig vinden ze een perkament dat hun zomerplannen duchtig door elkaar zal schudden. Samen met Opa Jef storten ze zich in een avontuur dat hen door heel Rekem en ook ver daarbuiten zal brengen... op zoek naar de schat van Reckheim!

Maar de strip biedt ook kijkplezier voor volwassenen. Het is uitkijken naar de full page tekeningen van *all rounder* Lieven van de belangrijkste monumenten van Rekem.

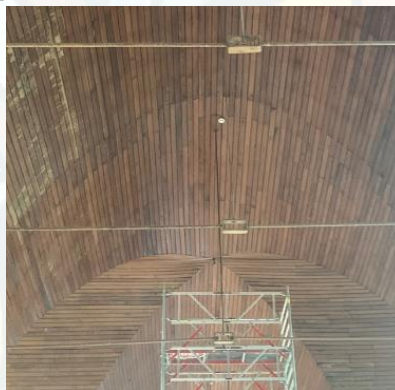

11. Oud wordt nieuw: duurzame heraanleg en herbestemming van een campus

De campus Heilig Hartinstituut leeft en ook het erfgoed is springlevend. Zowel de buitenaanleg als de beschermde kloostervleugel zijn het voorwerp van een ingrijpende restauratie en heraanleg. Ingenieursbureau ESSA leidt alles in deskundige banen met advies en ondersteuning van de diensten en Vlaamse en stedelijke consultants Onroerend Erfgoed.

In een eerdere editie van de nieuwsbrief werd het zolderproject in de kloostervleugel voorgesteld. Dat is intussen in uitvoering. Verschillende subsidiekanalen worden aangesproken om het te realiseren. De isolatiewerken werden in februari 2023 onder aannemerschap van Renotec voltooid. Firma IQ3 bracht na een visuele controle van de monumentale lambrisering cellulosevezels aan tussen het leien dak en het authentieke spitstongewelf van het atelier Helleputte. De ramen van de dakkapellen werden vernieuwd en voorzien van hoogisolerende beglazing.

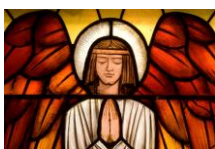

De diensten Onroerend Erfgoed van de stad Leuven verleenden intussen ook machtiging voor de restauratie van de parketvloer. Het is nu wachten op de bekrachtiging door een Ministerieel Besluit. De restauratie zal uitgevoerd worden door aannemers erkend voor parketwerk en ambachtelijke restauratie. De werken starten met het verwijderen van de zachte vloerbekleding, de lijm en de egalisatielaag over het historisch parket. De lamellen worden, alvorens ze te demonteren, gelabeld en er wordt een plaatsingsplan opgemaakt. De eiken parketlamellen worden vervolgens teruggeplaatst op een nieuwe dekvloer. Ze worden geschuurd en geboend. Ter hoogte van de intensief belopen zones zullen in functie van de duurzaamheid transparante beschermmatten worden voorzien.

Het bestek van de restauratie van het schrijnwerk op de westerzijde van de vleugel (rechts op de tekening) moet nog ter goedkeuring aan de dienst Erfgoed van de stad Leuven worden voorgelegd. Volgens de voorziene administratieve doorlooptijd zal dit werk kunnen worden uitgevoerd in de periode december 2023-april 2024. De restauratie van zowel parket als schrijnwerk worden gerealiseerd met subsidies van het Agentschap Onroerend Erfgoed en AgION.

De uitvoering van de bouwkundige werken die de zolder zal herschape in een open leercentrum, vijf klassen en depot voor schoolerfgoed is voorzien voor de periode september 2023-december 2024. Het is uitkijken naar dit moment waarop leren en werken in deze rijke erfgoedomgeving een feit is. De kijkdozen bieden de gelegenheid om met het erfgoed uit de kast te komen.

Intussen zijn ook de restauratie en heraanleg van de beschermde buitenaanleg van de campus volop aan de gang. De omheiningsmuur vormt er het oudste onderdeel van. Hij werd in 1893 opgetrokken aan de oostzijde, langsheen de baan van Leuven naar Geldenaken (latere Hertogstraat) en langs de westzijde, langsheen de weg naar den Groene Bosch (later Parkbosstraat). De muur vormt vandaag nog steeds de oostelijke begrenzing, terwijl hij aan de westzijde, ter hoogte van de Parkbosstraat, slechts fragmentarisch bleef bewaard.

In 2022 verleende het Agentschap Onroerend Erfgoed machtiging om de omheiningsmuur te restaureren. De werken zullen door de firma Renotec in de loop van 2023 worden uitgevoerd. Ze omvatten het verwijderen van nagels, krammen, roosters en alle andere niet tot de gevel behorende ijzerwerken of gevelornamenten; het uitkappen en vervangen van uitgekroten of erg beschadigde bakstenen; het reinigen van gevelvlakken in baksteen; het uitkrabben en uitkappen van de voegen; het opnieuw opvoegen van de gevelvlakken; het dichtmetselen van grotere openingen zoals deurgaten en raamopeningen en het integraal heropbouwen van gevelvlakken. Bijzondere aandacht is er daarbij voor de gebruikte voegen en metselmortel. Als bindmiddel dient bijvoorbeeld steeds gebruik te worden gemaakt van een kalkhydraat.

RESTAURATIE VAN DE OMHEININGSMUUR

Institut du Sacré-Coeur et de l'Immaculée Conception, à Héverlé (Louvain), Cour.

De meterslange bakstenen omheiningsmuur werd voor de aanvang van de bouw van het Heilig Hartinstituut in 1893 aangelegd. Hij omsloot aan de oostzijde de grote speelplaats met park en lindebomen.

De baan van Leuven naar Geldenaken (de latere Hertogstraat) was toen een holle weg.

Hij werd op het einde van de jaren 1930 verbreed, waardoor een deel van de omheiningsmuur op een hoge en steile talud kwam te liggen.

De muur werd in 1995 beschermd als een karakteristiek onderdeel van de buitenaanleg. Hij wordt in 2023 in zijn oorspronkelijk staat gerestaureerd.

opdrachtgever
Comité voor Onderwijs
Annuntiaten Heverlee vzw
Naamsesteenweg 355
B-3001 Leuven
016/39.90.61

subsidiërende overheden

Agentschap voor Infrastructuur
in het Onderwijs (AGION)
Koning Albert II-laan 15
B-1210 Brussel

Agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
B-1000 Brussel

ontwerper
ingenieurs- en architectenbureau
ESSA
Halensebaan 35
B-3290 Diest

veiligheidscoördinator
Ensaco
Sint-Servaesstraat 86
B-1910 Kampenhout
016/90.84.35

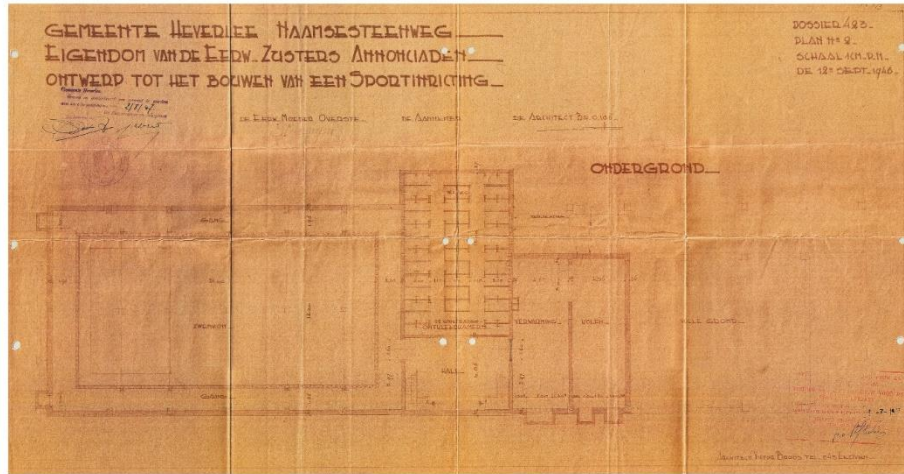

aannemer
Group Renotec
Winkelomseheidse 229
B-2440 Geel
014/86.60.21

De aanleg van een sportaccommodatie op de campus startte eind jaren 1940 met de oprichting van de sportzaal met zwembad *Stella maris* naar een ontwerp van Victor Broos. Het was de enige overdekte zwemaccommodatie in Leuven op dat ogenblik. De sportvelden, in de jaren 1960 aangelegd door firma Van Cauwelaert, werden de voorbije decennia intensief gebruikt als speel- en sportterreinen.

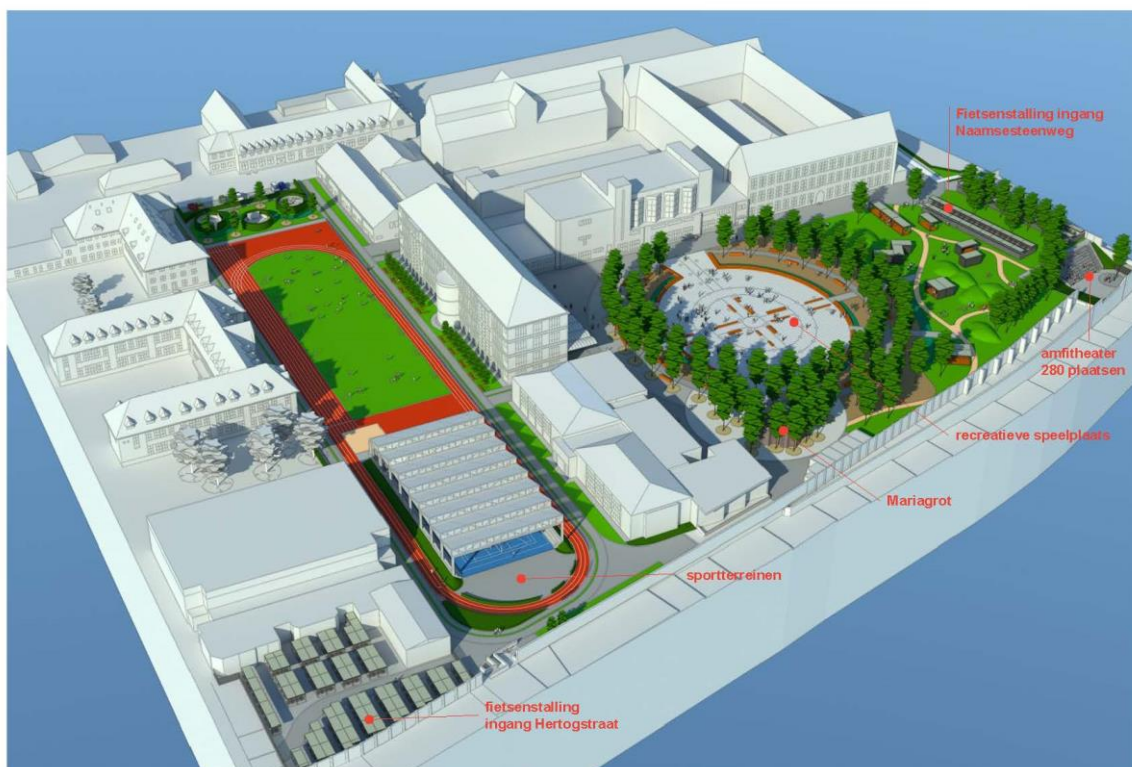

De aanleg in de loop van 2023 op de sportvelden van de luifel, een overdekte speelplaats met sportvloer en tribune is de eerste fase van het masterplan 'speelplaats' op de campus.

INPLANTING NIEUWE TOESTAND

De werken zijn gegund aan firma Vandezande en de afbraakwerken zijn in april 2023 gestart met de verwijdering van het asfalt van de bestaande sportvelden. Een archeologisch onderzoek van het terrein werd intussen afgerond door Studio Archeologie. Er werd in de ondergrond niets gevonden, behalve een afgebroken pijpsteel, een scherp industrieel aardewerk en gemetste funderingsmassieven, die alle van vrij recente datum zijn en dus

geenszins uit de bronstijd. Het vooronderzoek had dergelijke oude vondst als mogelijkheid weerhouden.

Met de restauratie en heraanleg in een tweede fase van de grote speelplaats is levend erfgoed gemeoid. De aanleg van dit park dateert van het eind van de negentiende eeuw. Ze werd in 1995 beschermd, maar is intussen in slechte staat. Het masterplan voorziet een heraanleg van deze zone die meer groeiruimte geeft aan de dubbele rij lindebomen, die refereert naar de vroegere aanleg en die een standplaatsverbetering voorziet. De zone van 1ha zal herschapen worden in een landschapspark met rustige zone, ZEN-grot en een openluchttheater. Sportterreinen verdwijnen in deze zone die opnieuw de grandeur van de beginperiode zal uitstralen.

12. Vergilius op de campus: opera Dido and Aeneas

In het vorige nummer van de nieuwsbrief in december 2022 kondigden we een concert van het Leuvens Universitair Koor en het Arenbergorkest aan. De jonge choristen zijn goed op dreef. Op 17 en 18 mei 2023 verzamelen ze alweer in het Heilig Hartinstituut, ditmaal in de feestzaal.

Nu gaan ze voor niet minder dan de uitvoering van een opera. De opera Dido en Aeneas werd voor het eerst opgevoerd in 1688 (althans, dit was de eerste bekende opvoering). Hij moet ergens rond die periode ook gecomponeerd zijn, maar de exacte datum hiervan is niet bekend. De kameropera duurt ongeveer vijftig minuten. Dit stuk wordt vaak beschouwd als het meesterwerk van Henry Purcell. Ben je een liefhebber van opera, Vergilius of heb je gewoon een romantische geest? Mis dan deze unieke gelegenheid niet. De ticketverkoop werd op 19 april geopend.

Waar: feestzaal Heilig Hartinstituut Heverlee

Wanneer: 17 en 18 mei 2023, 20u30

Kostprijs: standaardticket is 22 euro, tickets aan de avondkassa kosten 23 euro.

Meer info en de ticketverkoop kan je vinden via [deze link](#).

13. Benefietconcert ten voordele van de Wissel vzw

Op 18 juni 2023 vormt de Boodschapkapel opnieuw het decor voor een uniek benefietconcert. In februari 2017 bracht Vocal Skyline reeds een uitvoering van Elias van Mendelsohn ten voordele van De Wissel vzw.

Ditmaal treed Vocal Skyline op samen met Vokollage, het gemengd studentenkoor uit Eindhoven, dat net zoals Vocal Skyline gedirigeerd wordt door Donia Surowiec.

Het concert zal een *Nordic* wind door de zaal doen waaien. Op het programma staan het *Magnificat* van Kim André Arnesen en Gjeilo's *Song of the Universal*. Daarnaast wordt met het *Requiem* van Gabriel Fauré (1845-1924) ook een 'zuidere' uitvoering gebracht. Dit Noors-Franse programma is meteen de inspiratie voor de naam van het concert 'Jenter - Filles', wat respectievelijk Noors en Frans is voor 'meisjes'.

Noémie Schellens, voormalig stadssopraan van Leuven, is soliste. Het Ask4More strijkkwartet en Filip Blokken, organist en pianist, zorgen voor de instrumentale ondersteuning.

Dit concert is een benefietconcert ten voordele van de Wissel vzw. **De Wissel vzw** vormt een begeleidingsnetwerk voor kwetsbare jongeren en jonge gezinnen. Ze streven naar 'een herbergzame samenleving', aldus directeur van de Wissel vzw Luc Deneffe. De uitbouw van het begeleidingsaanbod is erop gericht om terug verbindingen te maken tussen jongeren en de samenleving. Voor de Wissel is het dan ook van groot belang om als organisatie goed verbonden te zijn met de lokale gemeenschap.

Waar: Boodschapkapel Heilig Hartinstituut Heverlee
Wanneer: 18 juni 2023, 15u
Kostprijs: standaardticket is 25 euro, steunkaart is 20 euro
Tickets en extra info zijn te vinden via [deze link](#).

Dirigente Donia Surowiec

Gemengd studentenkoor Vokollage

FOTOGRAFIE: MATHIEU HENRY

BENEFIETCONCERT T.V.V. DE WISSEL VZW

JENTER

O.L.V. DONIA SUROWIEC

VOCAL SKYLINE LEUVEN EN VOKOLLAGE
UIT EINDHOVEN ZINGEN VOOR U :

18 JUNI '23 - 15 U
BOODSCHAPSKAPEL H. HART HEVERLEE

ARNESSEN - FAURÉ - GJEILO

NOEMIE SCHELLENS - SOPRAAN
ASK4MORE - STRIJKKWARTET
FILIP BOKKEN - ORGANIST/PIANIST

14. Erfgoed verbindt generaties en culturen

Het CEAH heeft in het verleden steeds ingezet op projecten om zijn werking te versterken. Meestal gaat het om lokale, regionale of Vlaamse projecten, maar enkele jaren geleden werd die ambitie ook uitgebreid naar internationale projectwerking, vaak in samenspraak met de educatieve partner gelokaliseerd op dezelfde campus, het Heilig Hartinstituut. De school heeft op jaarbasis een vijftiental projecten die focussen op samenwerking en uitwisseling met de andere landsdelen (Wallonië en Brussel) onder het Prins Filips fonds, met de buurlanden van België onder Buurklassen en met de andere landen van Europa onder Erasmus+. Een volledig overzicht is te vinden op [de website van de school](#).

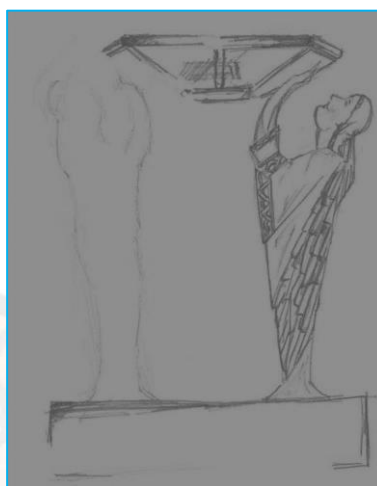
De eerste stappen voor een 'internationale erfgoedwerking in onderwijscontext' werden gezet in het kader van het project *Aqueduct* (Acquiring Key Competences through Heritage Education), dat liep van 2010 tot 2012. Dit multilateraal Erasmusproject focuste op het inzetten van erfgoed in het onderwijs als een middel om te werken aan sleutelcompetenties zoals burgerzin, cultureel bewustzijn en ondernemerschap.

Het project *Playground circles* zette in 2016-2017 een participatief traject op met alle stakeholders van de campus Heilig Hartinstituut rond de herinrichting van de beschermde speelplaats. De bedoeling was samen een nieuwe en gedragen visie te ontwikkelen. Gelijktijdig liep het internationale Buurklassen project *Garden of Eden*. Samen met leerlingen uit een Engelse school, dachten Belgische leerlingen na over en ontwierpen ze een ideale speelplaats. Beide projecten vloeiden samen tijdens de netwerkdag waarop werd gedebateerd en de resultaten van beide projecten werden gedeeld met een breed publiek.

Nieuwe uitwisselingsprojecten met de focus op erfgoed volgden. Zo werkte de kunstafdeling van het Heilig Hartinstituut in 2020 samen met een kunstschool uit Palermo rond lokaal cultureel erfgoed in het project 'EHON: From old to new and back again: studying European cultural heritage through time'. Tijdens de uitwisselingen bezochten de leerlingen onroerend erfgoed zoals de Leuvense universiteitsbibliotheek, de Sint-Pieterskerk en Boodschapkapel in Leuven, het Poppentheater en het *Teatro Massimo* in Palermo. Bovendien maakten de leerlingen enkele gemeenschappelijk producten zoals een e-book en artistieke verwerkingen van het erfgoed dat ze bezochten.

Samenwerking werd ook wat dichterbij huis gezocht, zoals bij het *Chapels Art Perspective* project van het Prins Filipfonds tijdens het welke leerlingen van Heverlee en Brussel de modernistische kunst in onze kapel vergeleken met die in de Basiliek van Koekelberg.

Tijdens de Coronaperiode werd de samenwerking tussen CEAH en de dienst internationalisering van het Heilig Hartinstituut geïntensifieerd en werden nieuwe projectaanvragen uitgewerkt. Het project *Identity & Innovation* (I²) zette een netwerk op tussen erfgoedpartners en scholen. Leerlingen van het Heilig Hartinstituut gingen op uitwisseling naar Grantham in het Verenigd Koninkrijk. Ze bezochten er Harlaxton college en namen er deel aan de Tree Planting Ceremony ter ere van het Jubileum van Queen Elisabeth. Ze bezochten er ook een traditioneel voorbeeld van een *walled garden* en gingen zelfs op zoek naar het spook in de Vanderelst Library. De Engelse leerlingen bezochten onze school en maakten hedendaagse interpretaties van het erfgoed in onze kapel.

Leerlingen van het Heilig Hartinstituut op uitwisseling in Harlaxton College. Foto Els Claeys

De samenwerking rond internationale erfgoedprojecten wordt vanuit het opgebouwde netwerk intussen verder gezet. Ria christens van CEAH en Heleen Van den Haute van de dienst Internationalisering bezochten in maart 2023 een partnerschool in Leon in Spanje. Het museum van de private sociale onderwijsstichting **Sierra-Pambley** was een ontdekking. Met de jonge internationale school ter plaatse zal een intergenerationeel project rond schoolerfgoed worden opgezet.

15. Onbekend object

Dit object uit onze collectie is duidelijk van dierlijke oorsprong, maar naar de rest van de achtergrond van het object is het gissen. Het handvat is bedekt met een leerachtig materiaal dat is samengestikt, aan het uiteinde van het object zitten lange zwarte haren/stekels. Het lijkt een soort staart van een everzwijn/stekelvarken/... Van welk dier is het afkomstig? Waarvoor werd de/het gebruikt?

Heb je enig idee/aanknopingspunt over wat dit voorwerp kan zijn, stuur dan een mailtje naar archieff@ce.annuntiaten.be.

COLOFON

Aan dit nummer werkten mee: Ria Christens, Nette De Wachter, Walter D'Hoore, Rita Loonbeek, Anny Sprengers en Heleen Van den Haute

© vzw Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee

